

Fatih Kazancı, Merkez Bankaları ve Faizsiz Bankacılık, 2020, İstanbul, İktisat Yayınları, 380 Sayfa, Karton Kapak (130 TL), ISBN: 978-625-7015-03-5

Fatih Kazancı, Central Banks and Interest-Free Banking, 2020, Istanbul, Economics Publications, 380 Pages, Paperback (130 TL), ISBN: 978-625-7015-03-5

Ahmet Ömer Erdem¹

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Bölümü Tezli Yüksek Lisans, ahmetomer2634@gmail.com, Orcid Id: 0009-0005-9308-2109

MAKALE BİLGİSİ

Anahtar Kelimeler

*İslami Bankacılık,
Faizsiz Finans,
Merkez Bankası Politikaları,
Katılım Bankacılığı,
Fikhi Uygulamalar*

Jel Kodları: G21, E58, Z12

Makale Geçmişi:

Başvuru Tarihi: 20/12/2024
Düzeltilme Tarihi: 29/12/2024
Kabul Tarihi: 30/12/2024

ÖZET

İslami bankacılık, yıllar içinde büyüyen bir finans sistemi olarak dikkat çekmekte ve merkez bankalarının bu bankalara sağladığı araç ve kolaylıklar giderek daha fazla sorgulanmaktadır. Bu kitap, İslami bankacılığın işleyişine ve merkez bankalarıyla ilişkisine dair kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Yazar, güncel kaynaklara ve uygulamalara dayanarak, konvansiyonel bankacılık araçlarının İslami bankalar için nasıl uyarlanabileceğini fihhi ve ekonomik bir perspektiften ele almıştır. Kitap üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm, dünya merkez bankalarının tarihi, para politikaları ve uygulamalarını inceler. İkinci bölüm, faizsiz İslami bankaların kuruluş süreçleri, karşılaştıkları zorluklar ve bu zorluklara ürettikleri çözümleri ele alır. Üçüncü bölümde ise Türkiye'deki katılım bankalarının tarihi, gelişimi ve TCMB ile ilişkileri detaylandırılmıştır. Sonuç kısmında, TCMB'nin konvansiyonel bankalara sağladığı araçlara benzer şekilde, katılım bankalarının ihtiyaç duyduğu alternatif modeller ve ürünler önerilmiştir. Yazar, tarihsel gelişimi kronolojik bir sıralamayla aktarırken, farklı coğrafyalardaki İslami bankacılık uygulamalarını karşılaştırmış ve genel bir değerlendirme sunmuştur. Ancak kitabın ana odak noktası, Türkiye'deki katılım bankalarının mevcut durumunu ve gelişimini açıklamaktır. Kitap, İslami bankacılığın fihhi ve ekonomik yönlerini ele alırken, faizsiz bankacılığın uygulamada karşılaştığı zorluklara da ışık tutmuştur.

ARTICLE INFO

Keywords

*Islamic Banking,
Interest-Free Finance,
Central Bank Policies,
Participation Banking,
Fiqh Practices*

Jel Codes: G21, E58, Z12

Article History:

Received: 20/12/2024

Received in revised
form: 29/12/2024

Accepted: 30/12/2024

ABSTRACT

Islamic banking has attracted attention as a growing financial system over the years, and the tools and facilities provided by central banks to these banks are increasingly questioned. This book provides a comprehensive review of the functioning of Islamic banking and its relationship with central banks. Based on current sources and practices, the author addresses how conventional banking tools can be adapted for Islamic banks from an Islamic jurisprudential and economic perspective. The book consists of three sections: The first section examines the history, monetary policies and practices of global central banks. The second section addresses the establishment processes of interest-free Islamic banks, the challenges they face and the solutions they produce to these challenges. The third section details the history, development and relations of participation banks in Türkiye with the CBRT. In conclusion, alternative models and products needed by participation banks, like the tools provided by the CBRT to conventional banks, are proposed. While conveying the historical development in chronological order, the author compares Islamic banking practices in different geographies and provides a general assessment. However, the focus of the book is to explain the status and development of participation banks in Türkiye. The book addresses the Islamic jurisprudential and economic aspects of Islamic banking, while also shedding light on the challenges faced by interest-free banking in practice..

Atf vermek için / To cite: Erdem, A. Ö. & Tuncer, G. (2024). Fatih Kazancı, Merkez Bankaları ve Faizsiz Bankacılık, 2020, İstanbul, İktisat Yayınları, 380 sayfa, Karton kapak (130 TL), ISBN: 978-625-7015-03-5. *İktisadi Araştırmalar Dergisi*, 2 (2):90-92.

“MERKEZ BANKALARI VE FAİZSİZ BANKACILIK” KİTAP DEĞERLENDİRMESİ

Yıllar geçtikçe dünyada İslami bankacılığın hacmi artmakta ve merkez bankalarının onlara sağlamış olduğu bu kolaylık ve araçlar sorgulanmaktadır. Bu kitapta ilk bakışta bunu ele alacağımı ve bu hususun nasıl işlediğini gözler önüne serdiğini görüyoruz. Yazarın bu kitabı yazma aşamasında kullanmış olduğu kaynakların güncelliği ve bu kaynaklarda geçen uygulamaların uygulanabilirliği göze çarpmakta olup, kitap yakın bir tarihte yazıldığından genel anlamda tüm katılım bankacılığı hususlarını ele almaktadır. Yazarın bu kitabı yazma amacı günümüzde oldukça büyük hacmi olan ve birçok işlem yetkisine sahip konvansiyonel bankaların kullanmış oldukları işlemleri inceleyerek bunların fikhi ve İslami şartlara uyarlanarak nasıl katılım bankalarının hizmetine sunulabileceğini göstermeye çalışmaktır. Yazar kitabı üç bölüm üzerinden oluşturmuştur. İlk bölüm dünyada bulunan merkez bankalarının tarihi ve uygulamaya koymuş oldukları para politikaları ve araçları ile ilgilidir. İkinci bölümde ise faizsiz İslami bankaların kuruluş süreçleri ve bu süreçlerde gelişimleri, yaşamış oldukları zorluklar ve bu sıkıntılara üretmiş oldukları çözümler yer almıştır. Son bölümde ise yazar TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası) ve Türkiye Cumhuriyeti’nde kurulan katılım bankalarının tarihçelerini ve gelişim süreçlerini açıklayarak, bu süreçte TCMB ile olan ilişkilerine yer vermiştir. Sonuç kısmında ise TCMB’nin konvansiyonel bankalara sağlamış olduğu APİ (Açık Piyasa İşlemleri) ve diğer türev araçlarını diğer katılım bankalarının kullanamamasından dolayı onların kullanacağı APİ ve ekonomik enstrümanlara benzer ürün ve model önerilerine yer vermiştir. Yazar genel açıdan bakıldığında bir tarihsel gelişim ve bu tarihsel gelişim sırasında diğer İslam ülkelerinin koymuş olduğu tavırları gözler önüne sererek günümüz Türkiye’indeki katılım bankalarına nasıl uyarlanabileceğini anlatmaktadır. Bireysel olarak incelediğimde, yazar bu hususları yeteri kadar açıklamıştır ancak bunlar faizli araçların içine alınıp satılabilen eşyalar ve belirli tarımsal ürünler yerleştirilerek helale benzetme çalışmasından başka bir şey değildir. Ancak yazar başta hedeflemiş olduğu konuyu açık ve akademik bir dille okuyucuya anlatabilmekle beraber analizleri yerli ve tutarlıdır. Bunun dışında yazarın yaklaşımı sayesinde bu kitapta anlatılan hususlar üzerinden dünya üzerinde İslami bankacılığın hem işleyiş hem de fikhi yönden çoğunun tutarsız olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bence yazar kendi görüşlerini açıkça belirtmekten çekinerek genel bir değerlendirme gerçekleştirmiştir.

Kitap oldukça kapsamlı olarak yazılmış ve tüm tarihi süreci tam bir şekilde anlatmıştır. Bu konuya dair bilgisi olmayan bir kimsenin rahatlıkla alıp okuyabileceği akıcı bir çalışma ortaya çıkarmıştır. Ancak okurun bazı hususlarda belirli ekonomik terimlere hâkim olması gerekliliği kaçınılmazdır. Genel olarak bakıldığında yazar bir ülkede yer alan merkez bankası veya bir katılım bankasını incelediğinde o ülkede ve o dilde yazılan kaynakları kullanmaya özen göstermiştir. Zaten yazar başta bu eseri yazarken doktora tezinden yararlandığını ve bu alanda yeterli bilgisi olduğunu açıkça ifade etmektedir. Benim bu kitapta görmüş olduğum güçlü ve güzel taraflar ise yazar tüm tarihsel gelişim evresini belli bir kronolojik sıraya göre vermesidir. Bununla beraber her kıtada yer alan bankaları birbiriyle karşılaştırıp eksik ve farklı yanlarını birkaç cümleyle açıklamaya çalışmıştır. Ancak yazarın ana hedefi Türkiye Cumhuriyeti içerisinde yer alan bankalar arası ilişki olduğundan dolayı daha çok bu tarafa yönelmiştir. Gariptir ki yazarın hedefi bu olmasına rağmen bu husus üzerinde kitabın neredeyse üçte birini ayırmıştır. Bana göre yazar, tarihsel olayların detaylarını ve gelişmekte olan süreci, anayasal olaylar bağlamında daha kapsamlı bir şekilde ele almalıydı. Ancak yazar, bu imkânı tam olarak değerlendirmemiştir. Bunun dışında dünyada uygulanmaya çalışılan faizsiz bankacılık ve araçlarının faiz ortamından kaçamaması ve bu sebeple bunlara karşı geliştirilen araçlarda faiz adı yerine “kar” kullanılmıştır. Bununla beraber faizli araçların içine alınıp satılabilen eşyalar ve belirli tarımsal ürünler yerleştirilerek faiz görünümünü ortadan kaldırma çabası açıkça görülmektedir. Ancak bu faizsizlik çabası her ne kadar artmış olsa da bey’u’l-ine kapsamı altında gerçekleştirilmesi neredeyse tüm İslami bankaları birbirinin karşısında durmaya ve onların yaptığı bu işlemlerin caiz olmadığını söylemeye teşvik etmiştir.

Kitabı okumadan önceki fikirlerimin ve okuduktan sonraki fikirlerimin farklılaşması bu kitabın hedeflediği amaçların başarılı olduğu ve bu amaçlara ulaşma yolunda kullanmış olduğu anlatımın başarılı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bu hususla beraber bu çalışmanın daha da genişletilerek günümüzde yaşanan yeşil sukuk çalışmalarını ve diğer tarihsel olayların gerçekleşme aşamalarını kapsayacak şekilde revize edilmesi gerekmektedir. Özellikle yazarın anlatmış olduğu 1980’den itibaren katılım bankacılığının gelişimini ve kitabın yayınlanma tarihi olan 2020 arasını kapsayan kısma nazaran çalışmanın yapıldığı 2024 yılına kadar burada anlatılan gelişmelerden fazlası yaşanmıştır. Yeni çıkan yasalar, yeni yasal düzenlemeler, kurulan katılım bankaları ve üretilen türev araçları, yeni piyasa uygulamaları ve fonlar, yeşil sukuk uygulamaları ve hibrit sukuk çeşitleri ile bunlar hakkında değişen ve gelişen farklı görüşler bu hususlara örnek olarak verilebilmektedir.